

РЕАЛІЗАЦІЯ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ В ЕКОЛОГІЧНІЙ СФЕРІ

IMPLEMENTATION OF INNOVATION AND INVESTMENT PROJECTS IN ENVIRONMENTAL SPHERE

У статті розглянуто особливості реалізації інноваційно-інвестиційних проектів в екологічній сфері. Охарактеризовано основні інноваційно-інвестиційні проекти, що фінансуються за кошти Європейського Союзу. Окреслено причини, що гальмують реалізацію інноваційно-інвестиційних проектів в екологічній сфері. Визначено напрями активізації впровадження екологічних проектів в Україні. Доведено необхідність формування системи екологічної експертизи інноваційних проектів.

Ключові слова: інноваційно-інвестиційні проекти, екологічна сфера, управління, реалізація, джерела фінансування.

В статье рассмотрены особенности реализации инновационно-инвестиционных проектов в экологической сфере. Охарактеризованы основные инновационно-инвестиционные проекты, которые финансируются за средства Европейского Союза. Очерчены причины, которые тормозят реализацию инновационно-инвестиционных проектов в экологической сфере. Опреде-

ленны направления активизации внедрения экологических проектов в Украине. Доказана необходимость формирования системы экологической экспертизы инновационных проектов.

Ключевые слова: инновационно-инвестиционные проекты, экологическая сфера, управление, реализация, источники финансирования.

The article discusses the features of implementation of innovation and investment projects in environmental sphere. The basic innovation and investment projects that is financed of European Union money are described. By an author outlined the reasons that brake realization of innovation and investment projects in an environmental sphere. It was also identified directions of activation of ecological projects introduction in Ukraine. The necessity of the system of ecological examination forming of innovative projects is proven.

Key words: innovation and investment projects, environmental sphere, management, realization, financial sources.

УДК 339.92:502

Скороход І.С.

к.е.н., доцент кафедри міжнародних економічних відносин та управління проектами

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

Ліповська-Маковецька Н.І.

к.е.н., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування Луцький інститут розвитку людини Університету «Україна»

Постановка проблеми. Розвиток виробництва, запровадження нових технологій у промисловості супроводжується масштабними наслідками техногенних та екологічних катастроф. Тому з метою покращення екологічної ситуації необхідно є реалізація екологічних проектів та пошук джерел їх фінансування. Такі проекти сприяють підвищенню рівня безпеки промисловості для навколишнього середовища. Цілями проектів у сфері захисту довкілля є зменшення забруднення повітря, земельних та водних ресурсів, а також підвищення енергоефективності в країні. Тому пріоритетності набувають проекти щодо очистки стічних вод, переробки відходів та управління процесами, які пов'язані з використанням енергозберігаючих технологій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням управління проектами в екологічній сфері присвячена значна кількість наукових праць вітчизняних та зарубіжних учених. Так, зарубіжними дослідниками у сфері управління проектами є П. Мартін, К. Тейт [5], В. Неха [13], А. Товб, Г. Цинес [11] та ін., ними розроблено теоретичні засади, що можуть бути використані під час управління екологічними проектами. Серед вітчизняних учених, які досліджували питання управління реалізацією екологічних проектів, слід виділити Н. Гавадзин [2], В. Доскіч [3], М. Олексієнко [6], О. Сахацького [9], В. Хрутьбу [12] та ін. Водночас деякі питання щодо особливостей реалізації інноваційно-інвестиційних проектів в екологічній сфері потребують подальшого дослідження.

Постановка завдання. Метою статті є узагальнення та розвиток аспектів щодо реалізації інноваційно-інвестиційних проектів в екологічній сфері. Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі завдання: охарактеризувати основні інноваційно-інвестиційні проекти, що фінансуються за кошти Європейського Союзу; виділити причини, що гальмують реалізацію інноваційно-інвестиційних проектів в екологічній сфері; визначити напрями активізації впровадження екологічних проектів в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. У зв'язку з промисловим та автомобільним забрудненням значно погіршилася якість повітря, спостерігається забруднення земельних і водних ресурсів, характерне виснаження сировинних запасів, вирубка лісів, забруднення поверхневих і підземних джерел стічними водами і промисловими стоками. Тому одним із стратегічних напрямів сталого екологічно безпечного розвитку регіонів України є реалізація інноваційно-інвестиційних проектів в екологічній сфері.

Проект в екології варто розглядати як план послідовних дій, спрямованих на зниження, відвернення, попередження і ліквідацію негативного антропогенного впливу на навколишнє середовище, збереження, поліпшення і раціональне використання природно-ресурсного потенціалу [2].

Екологічний проект – це унікальна діяльність, яка має початок і закінчення в часі, спрямована на досягнення раніше визначених екологічних результатів (цілей), створення певного унікального

продукту або послуги, спрямованої на зниження негативних впливів на навколишнє середовище, за заданих обмежень у ресурсах, термінах і екологічних показників, вимог до якості і прийнятного рівня ризику, в тому числі й екологічного, з особливими умовами фінансування цих проектів.

Серед екологічних проектів, що впроваджуються в Україні, переважають інноваційні та інфраструктурні. У цих проектах оцінюється рівень впливу на навколишнє середовище. Основні проекти екологічного значення можуть потребувати зовнішнього ухвалення у вигляді заяви про екологічні наслідки від незалежних експертів. Незалежно від процесу оцінки впливу на навколишнє середовище проекти мають оцінюватися і пом'якшуватися.

Особливістю екологічного проекту є основна мета цього проекту, яка спрямована на вирішення певної екологічної проблеми. Результатом такого проекту є зміна стану навколишнього природного середовища.

Серед типів екологічних проектів виділяють проекти, безпосередньо спрямовані на покращання стану довкілля, та проекти, які враховують зміни в навколишньому середовищі [12].

Основним зовнішнім ризиком під час реалізації екологічних проектів є скорочення бюджетного фінансування, яке породжує потребу в коректуванні заходів програм та перегляді поточних і планованих проектів на основі нових бюджетних параметрів. Внутрішні ризики пов'язані з відсутністю міжпроектної координації, що приводить до обмеження можливостей застосування досвіду суміжних проектів [6].

Для України характерне незначне внутрішнє фінансування проектів в екологічному напрямі та недостатньо розвинений механізм заохочення до інноваційної діяльності в цій сфері. Фінансова підтримка активізації процесів екологізації можлива через залучення іноземних інвестицій або надання цільових грантів, які сприятимуть реалізації інноваційно-інвестиційних екологічних проектів. Нині Україна реалізує низку таких проектів, отримуючи грантові кошти з ЄС.

Екопроекти та програми Європейського Союзу – це допомога розвитку України у сфері захисту навколишнього середовища та своєрідна підтримка в адаптації її законодавства до вимог ЄС. Так, Європейський Союз започаткував проект міжнародної технічної допомоги, покликаний зміцнити інституційну й правову спроможність Міністерства екології та природних ресурсів, громадянського суспільства й інших зацікавлених осіб України на підтримку виконання Україною вимог законодавства ЄС у сфері охорони довкілля.

Починаючи з жовтня 2015 р. до вересня 2018 р. діє проект «Підтримка України в апроксимації напрацьованого законодавства Євро-

пейського Союзу у сфері навколишнього середовища», бюджет якого становить 2,6 млн євро. Діяльність проекту спрямовується на зміцнення правової та інституційної бази в таких сферах, як прозоре прийняття рішень, якість води й управління водними ресурсами, захист навколишнього природного середовища, а також підтримку процесу апроксимації екологічного законодавства України до законодавства ЄС на виконання положень Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Активізація здійснюється в тісній взаємодії з Державним агентством водних ресурсів, Державною екологічною інспекцією, Державною службою геології та надр, Міністерством аграрної політики та продовольства, Міністерством регіонального господарства й Українським гідрометеорологічним центром Державної служби з надзвичайних ситуацій України [8].

У 2016 році ратифікована Угода між Кабінетом міністрів України й урядом Німеччини про фінансове співробітництво, за якою Україна отримала грант у розмірі 14 млн. євро на реалізацію проекту «Підтримка природно-заповідних територій в Україні». Цей проект було спрямовано на будівництво інфраструктурних об'єктів на природоохоронних територіях, розвиток управлінської системи на основі участі місцевих громад і збереження біорізноманіття на основі сталого розвитку регіонів України [3].

У регіоні розміщення Рівненської АЕС протягом періоду 2014-2017 рр. тривала реалізація екопроекту Європейського Союзу «Розбудова сільськогосподарської діяльності за рахунок підтримки регіональних програм покращення ґрунтів і просвітницької діяльності серед населення». РАЕС – активна учасниця проекту ЄС та вдало втілює його у своїй зоні спостереження. Пілотний проект ЄС, який реалізувала Рівненська АЕС, сприяв економічному розвитку регіону та покращенню здоров'я населення, забезпеченню виробництва екологічно чистої продукції [4].

Реалізація програми «Угода мерів – демонстраційні проекти» передбачає до 2020 р. скорочення містами-учасниками споживання енергоресурсів, а також викидів в атмосферу вуглекислого газу на 20%. Європейський Союз надав Україні гранти на загальну суму близько 8 млн. євро. Це стало джерелом фінансування 11 проектів у рамках чотирирічної програми, яка передбачає технічну й фінансову допомогу в реалізації планів дій щодо стабільного енергетичного розвитку. Загальний запланований обсяг фінансування грантів становить близько 14,2 млн. євро.

У 2016 році між Європейським банком реконструкції та розвитку й екологічною корпорацією НЕФКО був підписаний договір за проектом «Реконструкція очисних споруд та будівництво

станції переробки мулу для очищення і утилізації стічних вод і виробництва біогазу для когенерації у Львові». Загальна вартість проекту – понад 30 млн. євро [1].

В умовах розвитку транскордонного співробітництва за останній період значно активізувалася проектна діяльність в екологічній сфері. Серед проектів, які потребують першочергової реалізації на цьому рівні, слід виділити проекти розвитку системи очисних споруд у віддалених районах, проекти будівництва каналізаційної мережі, формування водно-каналізаційної інфраструктури. Саме такі проекти впливають на якість навколишнього середовища та підвищують конкурентні переваги регіону. Їх реалізація є гарантом збереження основних стандартів охорони довкілля з боку суб'єктів, які займаються господарською діяльністю.

Щодо екологічних інноваційно-інвестиційних проектів Волинської області, то за період 2015-2016 рр. за кошти Європейського Союзу були реалізовані такі:

– «Чиста вода на Побужжі – транскордонна система водопостачання м. Володимира-Волинського та м. Грубешова». Мета проекту – підвищення інвестиційної привабливості регіону нижнього Побужжя, підвищення рівня життя мешканців міст, підвищення туристичного й економічного потенціалу регіону за допомогою поліпшення соціальних та економічних умов, пов'язаних із водопостачанням. Загальна вартість проекту – 1 124 663,46 євро.

– «Збереження екосистеми долини річки Буг на прикордонній території Польщі, Білорусі та України». Мета проекту – захист унікальної екосистеми долини річки Західний Буг оновленням системи збору, переробки та викиду стічних вод у межах прикордонної території Польщі й України. Загальна вартість проекту – 4 062 125,38 євро (2 010 800,19 євро – грант для України).

– «Створення інформаційного комплексу у сфері транскордонного екологічного туризму в Європегіоні "Буг"». Мета проекту – покращення туристичної привабливості Полісся в Люблінському воєводстві, Брестській та Волинській областях. Загальна його вартість – 428 419,4 євро (166 758,3 євро – грант для України).

– «Перший крок у переході на використання відновлюваних джерел енергії в місті Нововолинську». Мета проекту – підвищення енергетичної безпеки міста за допомогою будівництва нової тепломережі, зменшення споживання енергоресурсів, викидів парникових газів в атмосферу, залежності від викопних видів палива, збільшення частки використання відновних джерел енергії та покращення якості життя людей. Загальна вартість проекту – 1 296 328,01 євро.

У 2016 р. за сприяння програми ЄС «Підтримка політики регіонального розвитку України» завершено реалізацію проекту «Відновлення меліора-

тивної мережі для сприяння економічного зростання сільських територій Волинської області», який став успішним прикладом комплексного підходу до розв'язання проблем економічного, соціального й екологічного характеру. У процесі реалізації проекту досліджено та узагальнено актуальні проблеми меліорованих земель, відновлено 240 км меліоративних каналів і три гідроспоруди. Проект тривав два роки – 2015-2016 рр. Його мета – підвищення якості життя населення сільських територій за допомогою відновлення меліоративної мережі у Волинській області й підвищення рівня ефективності використання осушених земель для агробізнесу. Загальна вартість проекту – 1 464 823,79 євро.

Потрібно зазначити, що з 2017 р. по 2020 р. на території Волинської області почав реалізацію великий інфраструктурний проект «Покращення екологічної ситуації у Шацькому національному природному парку шляхом каналізування населених пунктів навколо озера Світязь». Серед запланованих заходів проекту – будівництво каналізаційної мережі в західній частині смт. Шацьк, с. Гаївка, с. Мельники та будівництво каналізаційних очисних споруд; будівництво каналізаційної мережі й системи очистки стічних вод у с. Світязь та с. Пульмо. Загальна вартість проекту – 5 807 991,70 євро [7].

Необхідності набуває формування системи екологічної експертизи інноваційних проектів, яка включатиме еколого-економічне оцінювання результатів реалізації інноваційних проектів; оцінку екологічних ризиків і господарської діяльності суб'єктів підприємницької діяльності; організацію проведення екологічного аудиту підприємств; оцінку проектів будівництва підприємств. Очікуваними результатами сформованої системи екологічної експертизи інноваційних проектів буде підвищення ефективності впровадження інвестиційних та інноваційних проектів у регіонах України, ефективності діяльності суб'єктів господарювання, підвищення екологічного контролю за впроваджуваними інвестиційними та інноваційними проектами; покращення екологічної ситуації в країні.

Підтримки потребують проекти, пов'язані з розвитком зелених економічних зон, які включають в себе різні технічні рішення, що гарантують безпечне екологічне управління відходами, стічними водами, природними ресурсами, а також ефективно використання енергії, включаючи її відновлювальні джерела. Також на регіональному рівні перевагу надають проектам щодо організації системи збору та переробки твердих побутових відходів та проектам з експлуатації звалищ.

На основі проведення екологічної експертизи потребують розроблення схеми санітарної очистки всіх населених пунктів, які включають підрозділи, що розкривають організацію збирання

і знешкодження побутових відходів, прибирання міських територій, забезпечення належного санітарно-епідеміологічного стану населеного пункту, еколого-гігієнічну оцінку стану об'єктів санітарної очистки, а також організацію управління сектором відходів. Результати екологічної експертизи мають бути покладені в основу програми застосування найбільш прогресивних систем і засобів щодо забезпечення збору, знешкодження, утилізації відходів; визначення головних напрямів санітарного очищення населених пунктів.

Зокрема, у 2017 році розроблено схему санітарного очищення м. Луцьк Волинської області. В ній зазначено, що невідкладними питаннями санітарного очищення міста є будівництво сміттесортувальної лінії; облаштування контейнерних майданчиків; ліквідація стихійних сміттєзвалищ; організація системи збирання та вивезення великогабаритних і ремонтних відходів; організація роздільного збирання відходів; облаштування полів компостування [10].

Поглиблення міжрегіональної інтеграції в екологічній сфері сприятиме чіткій реалізації інноваційно-інвестиційних проектів. Нині важливі не лише виробничо-технічні проекти, що сприяють активізації інноваційного забезпечення виробничої бази регіону, а й екологічні. Географічна близькість адміністративних областей Західного регіону (у тому числі й Волинської області), активізація їх транскордонної співпраці з підприємствами сусідніх країн (Республіка Польща, Республіка Білорусь) сприятимуть зменшенню транскордонних видатків, що позитивно впливає на собівартість і формування цін на продукцію, її конкурентоспроможність.

Серед причин, що гальмують реалізацію інноваційно-інвестиційних проектів в екологічній сфері, слід виділити:

- недосконалість законодавчої й інституційної бази з питань управління проектами;
- відсутність мотиваційного механізму щодо реалізації інноваційно-інвестиційних проектів суб'єктами підприємництва;
- недостатність джерел фінансування екологічних проектів.

Формування системи постійних партнерських зв'язків між владою та бізнесом у регіонах України дасть змогу своєчасно долати проблеми, пов'язані із реалізацією інноваційно-інвестиційних проектів. Для налагодження міжнародного співробітництва у сфері проектного менеджменту необхідно реалізовувати в межах євро регіонів спільні бізнес-проекти. Це сприятиме залученню додаткових фінансових ресурсів. Важливості набуває також реалізація енергоефективних проектів, надання консультацій з питань енергозбереження підприємствам, населенню тощо.

Основними напрямками активізації впровадження інноваційно-інвестиційних проектів в еко-

логічній сфері в Україні є: залучення екологічних проектів в такі галузі, як металургійна, хімічна, енергетика, машинобудування; збільшення обсягів фінансування у екологобезпечну та природоохоронну діяльність; державна підтримка екологоорієнтованого середнього та малого бізнесу; розроблення та наближення екологічних нормативів забруднення довкілля до екологічних стандартів ЄС; запровадження системи екологічного консалтингу; поширення інформації серед населення про участь в реалізації інноваційно-інвестиційних проектів в екологічній сфері.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, одним із шляхів вирішення великої кількості питань природоохоронної діяльності є проекти та управління ними. Збільшення кількості реалізованих екологічних проектів в Україні значно знизить рівень забруднення довкілля, що сприятиме досягненню сталого екологічно безпечного розвитку регіонів України. Джерелами фінансування інноваційно-інвестиційних проектів в екологічній сфері можуть бути кошти державного та місцевих бюджетів, цільові гранти, а також кошти підприємств та установ, кредити банків, кошти іноземних інвесторів. Мобілізація фінансових ресурсів та в подальшому успішна реалізація проектів у сфері захисту довкілля сприятиме зменшенню забруднення природних ресурсів, підвищенню енергоефективності, модернізації національної економіки та зміцненню конкурентоспроможності країни. Перспективами подальших досліджень є оцінка можливостей залучення фінансових ресурсів для проектів в екологічній сфері.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Верещак М. Програма ЄС «Угода мерів – демонстраційні проекти». URL: <http://enefcities.org.ua/upload/files>.
2. Гавадзин Н.О. Аспекти управління реалізацією екологічних проектів / Н.О. Гавадзин // Науковий вісник Ужгородського університету. 2015. Серія «Економіка». Випуск 1 (45). Т.1. С. 110-112.
3. Доскіч В. Екопроекти в Україні: міжнародна допомога. УНІАН. 2016. URL: <http://ecology/unian/ua|1286870-eko-proekti-v-ukrajini-mijnarodna-dopomoga/html/>
4. Еко-проект РАЕС сприяє підвищенню рівня життя населення регіону // Укрінформ. 2015. URL: http://www.ukrinform.ua/rubric-other_news/1920744-eko-proekt-raes-spriyae-pidvischennyu-rivnya-jittya-naselennya-regionu.html.
5. Мартин П. Управление проектами / П. Мартин, К. Тейт; пер. с англ. СПб.: Питер, 2006. 224 с.
6. Олексієнко М.М. Проактивний підхід до управління екологічними проектами / М.М. Олексієнко // URL: <http://urss.knuba.edu.ua/files/zbirnyk-14/68-71.pdf>.
7. Офіційний сайт Волинської обласної державної адміністрації. URL.: <http://voladm.gov.ua>

8. Підтримка України в апроксимації законодавства ЄС у сфері навколишнього середовища. Проект звіту. 2016. Т. I. URL: http://www.env-approx.org/images/documents/reports/1st_Interim_Report_ukr.pdf.

9. Сахацький О.І. Управління проектом: основні поняття / О.І. Сахацький // URL: <http://www.repository.hneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1143/1/>.

10. Схема санітарного очищення м. Луцьк Волинської області. URL: <https://www.lutskrada.gov.ua>.

11. Товб А.С. Управление проектами: стандарты, методы, опыт / А.С. Товб, Г.Л. Цинес – М.: ЗАО «Олимп-Бизнес», 2003. 240 с.

12. Хрутьба В. О. Впровадження методології GREENPM як реалізація екологічного мислення в управлінні проектами / В. О. Хрутьба // Управління проектами у розвитку суспільства: тези доп. VI Міжнар. конф. К.: КНУБА, 2010. С. 212-214.

13. Neha Vyas. Environmental Aspects of Project Management // Vikalpa. – Volume 33. № 2. April – June. 2012. P. 65-70.